

Bakalářská práce

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD
INSTITUT POLITOLOGICKÝCH STUDIÍ
KATEDRA POLITOLOGIE

Bakalářská práce:

Vliv západních myslitelů na Sunjatsena, jeho politickou filozofii a praxi

The influence of western thinkers on Sun Yat-Sen, his political philosophy and practice

Autor práce: Jan Mališ

Vedoucí práce: Mgr. Tomáš Halamka, Ph.D.

Obor a ročník: Politologie a mezinárodní vztahy, 3. ročník

Akademický rok: 2021/2022

Teze bakalářské práce

Vymezení a význam tématu

Sunjatsen je jednou z nejdůležitějších osob v moderní čínské historii. Jako první prezident Čínské republiky a první předseda strany Kuomintangu byl, a je i dodnes politickou ikonou, ke které je často vzhlíženo, jak v Čínské republice („na Taiwanu“), tak do jisté míry i v Čínské lidové republice („na pevnině“). I přes jeho brzký odchod z funkce prezidenta a jeho brzkou smrt byl silným vlivem na čínskou politiku, a to až dodnes.

Často je ale opomíjen velký vliv evropských, amerických, a celkově západních myslitelů na jeho politické myšlení, který pak aplikoval do svých politických děl. Tato práce se má zaměřit na různé myslitele a politiky, kteří Sunjatsena značně ovlivnili, a dále také na to, kterými myšlenkami se Sunjatsen inspiroval a jak je popřípadě upravil - jak kvůli svým vlastním změnám, tak kvůli změnám vzhledem k čínské společnosti a jejím specifickým potřebám a vizím.

Na začátku v bakalářské práci představím samotného Sunjatsena, jeho myšlenky, život a celkové prostředí, ve kterém působil, v době své politické kariéry. Poté se zaměřím do větší hloubky přímo na myšlenky Sunjatsena, které následně budu porovnávat s jeho hlavními vlivy od západních politických myslitelů a filozofů, jimiž jsou např. Charles Montesquieu, Henry George, Petr Kropotkin a další.

Práce se popřípadě krátce zaměří na vliv Abrahama Lincolna na Sunjatsena, podle kterého modeloval mnoho aspektů jeho vize moderní Čínské republiky, a na Sunjatsenovo postavení vůči Karlu Marxovi a jeho politickým myšlenkám, (se kterými bývá Sunjatsen často spojován), jak se k nim sám Sunjatsen stavěl a jak silný vliv opravdu měly myšlenky Karla Marxe na Sunjatsena.

V práci budou také malé části věnované i porovnání vlivů Sunjatsena v teorii – jeho spisy a myšlenky, oproti politické praxi – tedy které myšlenky byly opravdu transformovány v realitu, které byly pozměněny kvůli prostředí a domácím zvykům, tradicím apod. a které se v praxi neprojeví vůbec.

Výzkumný cíl

Cílem práce je zanalyzovat vztah mezi Sunjatsenem, jeho politickou filozofií jak v literatuře, tak při aplikaci v praxi, a vlivy západních myslitelů. V rámci vlivů jde jak o západní myslitele, tak o vliv jejich myšlenek na Sunjatsenovo politické působení.

Metodologie

V práci bude popsán kontext Sunjatsena a jeho prostředí v podobě intelektuální biografie, v druhé části práce i kvalitativní/kontextuální přístup. Skrz tento postup bude popsán život Sunjatsena, jeho kariéra a aplikace poznatků od západních myslitelů v jeho osobní filozofii (především v období Sinchajské revoluce apod.) a v průběhu analyzován ve vztahu s jeho studiem v západních zemích, s jeho expozicí se západními mysliteli/myšlenkami, a reálnou aplikací v Čínské republice/Kuomintangu. Budou také porovnávány jeho myšlenky z jeho hlavních děl oproti myšlenkám jeho hlavních vlivů ze západních zemí, popř. oproti praxi.

Hlavní výzkumná otázka

Jak ovlivnili západní myslitelé a politici život, politickou filozofii a působení Sunjatsena?

Předběžný seznam literatury:

SUN, Yat-Sen. (1920). *The International Development of China*. Šanghaj: Commercial Press. ISBN: 9781500695996.

SUN, Yat-Sen. (1927). *San Min Chu I – The Three Principles of the People*. Šanghaj: China Committee, Institute of Pacific Relations. ISBN: 9781927077030

KAYLOE, Tjio. (2018). *The Unfinished Revolution: Sun Yat-Sen and the Struggle for Modern China*. Singapur: Marshall Cavendish International. ISBN: 9789814779074.

KISSINGER, Henry. (2012). *On China*. New York: Penguin Random House. ISBN: 9780141049427.

MONTESQUIEU, Charles. (1748). *O duchu zákonů*. Praha: Oikoymenh. ISBN: 9788072984053.

GEORGE, Henry. (1879). *Progress and Poverty*. Overland Park: Digireads.com. ISBN: 1420968882.

KROPOTKIN, Petr. (1902). *Mutual Aid: A Factor of Evolution*. Radford: SMK Books. ISBN: 9781617207235

MARX, Karl, ENGELS, Friedrich. (1848). *The Communist Manifesto*. Londýn: Penguin Books. ISBN: 9780141397986

MARX, Karl. (1867) *Capital*. Ware: Wordsworth Editions. ISBN: 1840226994

UHALLEY, Stephen. (1968). *Sun Yat-Sen and Chinese History*. Journal of the Hong Kong Branch of the Royal Asiatic Society. s. 109-118.

ESHERICK, Joseph. (2012). *Reconsidering 1911: Lessons of a sudden revolution*. Journal of Modern Chinese History. s. 1-14. <https://doi.org/10.1080/17535654.2012.670511>

YU, George. (1991). *The 1911 Revolution: Past, Present, and Future*. Berkeley: Asian Survey, University of California Press. s. 895-904. <https://doi.org/10.2307/2645062>

YÜ, Ying-shih. (2016). *Sun Yat-sen's Doctrine and Traditional Chinese Culture*. New York: Columbia University Press. s. 152-177. <https://doi.org/10.7312/yu--17860>

QUIGLEY, Harold. (1962). *Political Ideas of Sun Yat-Sen*. Minneapolis: University of Minnesota Press. s. 30-39. <https://doi.org/10.1017/S0022381600016388>

METALLO, Michael. (1978). *American Missionaries, Sun Yat-Sen, and the Chinese Revolution*. Berkeley: Pacific Historical Review, University of California Press. s. 261-282. <https://doi.org/10.2307/3637974>

GODLEY, Michael. (1987). *Socialism with Chinese Characteristics: Sun Yatsen and the International Development of China*. Chicago: The Australian Journal of Chinese Affairs, The University of Chicago Press. s. 109-125. <https://doi.org/10.2307/2158585>

WILSON, Kirt. (2000). *The Paradox of Lincoln's Rhetorical Leadership*. Michigan: Michigan State University Press. s. 15-32. <https://doi.org/10.1353/rap.2010.0117>

WILLIAMS, Thomas. (1953). *Abraham Lincoln – Principle and Pragmatism in Politics: A Review Article*. Oxford: The Mississippi Valley Historical Review, Oxford University Press. s. 89-106. <https://doi.org/10.2307/1897545>

Obsah

Úvod.....	6
Metodologie.....	7
Hlavní výzkumná otázka.....	7
Současný stav poznání v literatuře	7
1. Úvod do tématu – Život Sunjatsena.....	8
2. Širší vlivy.....	10
2.1. John Stuart Mill	11
2.2. Jean-Jacques Rousseau	12
2.3. Abraham Lincoln	13
2.4. Vliv Japonska a japonských intelektuálů.....	14
2.5. Vliv za pobytu na Havaji a v Hong Kongu.....	15
3. Charles Louis de Montesquieu – Konstituční systém vlády a republikánská svoboda	16
4. Henry George – Živobytí a pozemková politika	19
5. Petr Kropotkin – Vliv (post)darwinismu.....	22
6. Karl Marx – Komunismus, socialismus, teorie a praxe.....	25
Shrnutí a srovnání vlivů.....	28
Závěr	29
Zdroje.....	30

Úvod

Každý politický myslitel, aktér, nebo člověk jakkoliv zajímavý se o politiku byl, je a bude ovlivněn předchozími politickými mysliteli a jejich myšlenkami. Ať už je vliv podvědomý, nebo vědomý, má na každého dopad. A když se jedná o významné osobnosti, historické či současné, je třeba důkladně poznat a prozkoumat jaké vlivy zformovaly jejich názory, činy, myšlenky a ideologie, abychom tyto myšlenky a činy mohli náležitě pochopit, a dále pak s nimi pracovat. Aniž by člověk patřičně znal celý, nebo alespoň z velké části, proces, který vedl k výslednému produktu, nemůže opravdu vědět, jak by měla být autorova práce a autorovy myšlenky interpretovány.

Stejně jako jakýkoliv politický aktér měl i Sunjatsen mnoho vlivů, které ovlivnily jeho myšlenky, práci, politickou činnost, ideologii, a nakonec i jeho odkaz jak v politice a historii Číny, tak celého regionu, ne-li světa.

Sunjatsen se neliší od zbytku svých současníků jen svými úspěchy a politickým dědictvím, ale na jeho dobu silným vlivem západních myslitelů. V zemi, která se v jeho době stále považovala za „Střední království“, v zemi ovládanou panovníkem s mandátem nebes, v zemi, která odmítala jakýkoliv kulturní vliv, který nezešel přímo z Číny, se zapsal jako jeden z mála velikánů člověk, který zdánlivě šel snad proti všem zvykům a tradicím, u kterých se zdálo, že budou přetrvávat v popředí snad navždy. Z člověka, který nacházel odmítnutí a opovržení většinu své politické kariéry, se nakonec stal téměř univerzálně obdivovanou ikonou v čínské společnosti, a to jak v Čínské lidové republice na v pevninské Číně, tak v Čínské republice na Tchaj-wanu.¹

Autoři, jejich dílo a myšlenky, budou v práci interpretovány a analyzovány především v rámci kontextualistického rámce (zváno také „Cambridgeská škola“, která je součástí širšího proudu „historicismu“). Vlivy autorů nebudou analyzovány pouze ve vakuu myšlenek samotných, ale budou brány v potaz vlivy prostředí, okolí, historie, kultury apod.²

Poté, co v práci (v kapitole „Současný stav poznání v literatuře“) uvedu zásadní příspěvky v existující akademické debatě na toto téma, v druhé, následující kapitole, seznámím čtenáře se stručným shrnutím Sunjatsenova života (s důrazem na vliv politických myslitelů, jeho prostředí, v kterém působil, a prostřednictvím lidí, se kterými se v životě setkal), s hlavními body a myšlenkami jeho díla a revoluční činnosti. První, širší vlivy na Sunjatsena poté více rozšířím v druhé kapitole, kde prozkoumám, porovnáám a analyzuji vlivy myslitelů a dalších vlivů, které by se sice na samotnou kapitolu nehodily, ale přesto dostatečně silně zapůsobily na Sunjatsena v jeho politické a revoluční činnosti/kariéře. Dále přijde na řadu analýza hlavních myslitelů se značným vlivem na Sunjatsena, kterými budou Charles Louis de Montesquieu, Henry George, Petr A. Kropotkin, a Karl Marx (v třetí, čtvrté, páté a šesté kapitole, respektive). U každého autora zdůvodním, proč se jedná o tak značný vliv oproti ostatním, u kterých myšlenek je vidět přímý vliv na Sunjatsena a jeho dílo, rétoriku nebo činnost, ve kterých myšlenkách se autor se Sunjatsenem shoduje, nebo ve kterých se naopak

¹ KAYLOE, Tjio. (2018). Cit. d., s. 322-341.

² SKINNER, Quentin. (1969). Cit. d.

mohou rozcházet, a jak by mohl kontext daných děl tyto myšlenky ovlivňovat. Z výše zmíněného významu kontextualizace u každého autora zařadím stručný úvod do života autora a k jeho dílu. Nakonec v závěrečné deváté a desáté kapitole práce shrnu své myšlenky k tématu a závěrečné poznámky k práci.

Metodologie

V práci bude popsán kontext Sunjatsena a jeho prostředí v podobě intelektuální biografie, v druhé, hlavní části práce i kvalitativní/kontextuální přístup. Skrz tento postup bude popsán život Sunjatsena, jeho kariéra a aplikace poznatků od západních myslitelů v jeho osobní filozofii (především v období Sinchajské revoluce apod.), a v průběhu analyzován ve vztahu s jeho studiem v západních zemích, s jeho expozicí se západními mysliteli/myšlenkami, a reálnou aplikací v Čínské republice/Kuomintangu. Budou také porovnávány jeho myšlenky z jeho hlavních děl oproti myšlenkám jeho hlavních vlivů ze západních zemí, popř. oproti praxi.

V práci budou myšlenky Sunjatsena analyzovány především skrz kontextualistický rámec Cambridgeské školy. Myšlenky budou srovnávány s potenciálním hlavním vlivem u jiného autora, a zároveň bude brán v potaz kontext, situace, v kterých byly tyto myšlenky vyřknuty nebo napsány, a celkově jakékoliv vlivy, které mohly ovlivnit tyto myšlenky (od opravdového smýšlení Sunjatsena).³

Hlavní výzkumná otázka

Jak ovlivnili západní myslitelé a politici život, politickou filozofii a působení Sunjatsena?

Současný stav poznání v literatuře

K Sunjatsenově jménu bylo doposud sepsáno mnoho děl: nespočet biografií, politických analýz jeho kariéry, komparativních esejí nebo kritik. Ve skoro každé takové kategorii byl pokryt snad každý detail a rovina Sunjatsenova života a jeho díla. Jedna kategorie ale zůstala relativně málo prozkoumána, a to je pohled na vlivy ostatních myslitelů na Sunjatsenovu politiku, myšlenky a názory. Zrovna u člověka, který už od prvních dní svých studií začal být ovlivňován západními myšlenkami, který věnoval velkou část života agitaci za myšlenky pocházející právě od západních myslitelů a politiků. Zrovna u tohoto člověka, Sunjatsena, zdá se, byl tento aspekt pokryt nejméně, v porovnání s aspekty ostatními.

Práce, které na toto téma existují, se věnují především jednotlivým vlivům v rámci jednoho specifického autora. Michael Godley, a jeho analýza vlivu socialismu na Sunjatsenovo dílo

³ SKINNER, Quentin. (1969). Cit. d.

*Mezinárodní Rozvoj Číny*⁴, analýza Emersona Niou ohledně Sunjatsena a jeho pozemkové politiky⁵, vliv marxismu na Sunjatsenovo vnímání imperialismu od A. Jamese Gregora a Marie Chang⁶ – všechny tyto publikace se věnují pouze jednomu, nebo několika aspektům z širšího vlivu, z větší filozofie autora dané myšlenky. Všechny tyto širší filozofie a myšlenky měly dopad na Sunjatsenovo vnímání světa, a bez řádného spojení všech, nebo alespoň většiny hlavních, aspektů v rámci jednoho díla, kde by mohl čtenář lépe pochopit širší pohled Sunjatsena na svět, nebudeme schopni správně pochopit jeho celkové jednání a myšlení.

V tomto díle se chci zaměřit právě na celkové západní vlivy hlavních, ale i některých vedlejších, myšlenek a filozofií, se kterými se Sunjatsen během svého života a kariéry setkal, a které postupně formovaly jeho pohled na svět, na Čínu, na události jak v jeho životě, tak před ním.

1. Úvod do tématu – Život Sunjatsena

Sunjatsen se narodil roku 1866 ve městě Zhongshan (nedaleko Kantonu) na jihu Číny. Roku 1879 ho jeho bratr Sun Mei vzal s sebou na cestu na Havaj, (kam dříve Sun Mei emigroval), kde se Sunjatsen jakožto student na zdejší Britské misionářské škole dostal poprvé do styku se západním myšlením, a to především s křesťanstvím, v důsledku čehož se nechal později po návratu do Číny pokřtít. Na Havaji, v průběhu svých studií, se Sunjatsen také setkal s jeho prvními politickými vlivy – především s myšlenkami ohledně konstituční monarchie a myšlenek ohledně osobní svobody skrz Johna S. Milla, nebo Charlese L. Montesquieuho – v této době se také začal více zajímat o problémy v Číně, především o tradiční a konzervativní způsoby myšlení a řízení státu.⁷

„Když jsem byl mladý, okusil jsem zkušenost zahraničního studia. Západní jazyky, literatura, politika, zvyky, matematika, zeměpis, fyzika a chemie - to vše jsem měl možnost studovat v obecné smyslu. Zvláštní pozornost jsem však věnoval jejich metodám, jak dosáhnout prosperující země a silné armády, a jejich zákonům pro reformu lidu a zdokonalení jeho zvyků.“ - Sunjatsen⁸

Po návratu do Číny a po dokončení lékařských studií se Sunjatsen začal angažovat v reformních spolcích. Sunjatsenova činnost v takovýchto spolcích byla už předznamenána v době jeho studia v Hong Kongu se skupinou tzv. „čtyř Banditů“. Prvním opravdovým spolkem (co se revoluční aktivity týče) ale byla až „Xingzhonghui“ (Společnost za Obnovu Číny), kterou Sunjatsen založil roku 1894 po návratu na Havaj.

Roku 1894 vypukla první čínsko-japonská válka, při které se Sunjatsen se svoji novou „společností“ snažil využít příležitosti k povstání proti režimu. Roku 1895 naplánoval povstání

⁴ GODLEY, Michael. (1987). Cit. d., s. 109-125.

⁵ NIOU, Emerson, TAN, Guofou. (1994). Cit. d., s. 103-114.

⁶ GREGOR, James, CHANG, Maria. (1982). Cit. d., s. 54-79.

⁷ KAYLOE, Tjio. (2018). Cit. d., s. 20-40.

⁸ SCHIFFRIN, Harold. (1970). Cit. d., s. 37.

v městě Guangzhou s pomocí místních organizací a milicí (způsob, který Sunjatsen využil při skoro každém pokusu o povstání během svého života – povstání v jižních provinciích za pomoci místních organizací, spolků, anebo triád). Povstání ale neuspělo, a Sunjatsen se stáhl z Číny do exilu, který pro něj trval 16 let až do svržení říše Čching roku 1912. Hned první rok v exilu se mu také dostalo poměrné slávy jak u čínského publika, tak u publika mezinárodního, a to při incidentu s jeho unesením v Londýně. Sunjatsen byl údajně unesen v čínské legační čtvrti v Londýně. Po jeho vydání ze zajetí (a po vydání knihy o tomto zajetí – *Únos v Londýně*), především díky jeho kontaktu v osobě Jamese Cantlieho, Sunjatsenova bývalého učitele z Hong Kongu, se jeho jméno značně zpopularizovalo, což mu velmi pomohlo v jeho revolučním působení a kariéře celkově.⁹

Dalším významným rokem v Sunjatsenově kariéře a revoluční činnosti byl rok 1905, kdy založil „Tongmenghui“ (Čínskou Alianci) a začal s první iterací žurnalistického oddělení jeho spolku založením takzvaného „Minbao“ (Lidového deníku). V této době, především kvůli neúspěchu stodenní reformy a upevnění moci císařovny Cch‘-si, se Sunjatsen přesunul ze svého zaměření na povstání/podporu u nižších tříd k svržnutí říše Čching (jak se o to snažil vzhledem k historii povstání a převratů v čínské historii) na zaměření na vyšší třídy, zejména na studenty a intelektuály (ze začátku pouze v Japonsku, kde spolek založil, později ale i v Číně a dalších zemích).¹⁰

Velkou většinu této doby ale Sunjatsen strávil velmi podobně. První část jeho působení v této době se orientovala na shromažďování prostředků skrz dary na jeho revoluční činnost neboli takzvaný „fundraising“ (i přesto, že často prezentoval své úmysly velmi jinak, než je reálně zamýšlel, a často ani povstání, ani podobnou revoluční činnost nezmiňoval). Druhou částí pak bylo organizování samotných povstání, popularizačních besídek, a podobných revolučních aktivit v Číně. Za 17 let (od jeho prvního pokusu roku 1894 až po Sinchajskou revoluci roku 1911-1912) zorganizoval deset povstání, bez jediného úspěchu. Toho se dočkal, paradoxně, roku 1911 při Wučchangském povstání – povstání, které Sunjatsen neorganizoval, a které se nekonalo v žádné z jižních Čínských provincií, o které Sunjatsen celý život zasazoval, ale uprostřed Číny v provincii Chu-pej.¹¹

Jak již bylo zmíněno, roku 1911 vypuklo Wučchangské povstání, z kterého se stala Sinchajská revoluce, která vyvrcholila o rok později abdikací císaře, koncem říše Čching, a nastolení Čínské republiky na jejím místě (a na většině jejího území). I přes jeho neúčast v organizaci tohoto povstání, byl Sunjatsen přivítán revolucionáři zpátky v Číně a delegací v Nankingu později zvolen prvním prezidentem Čínské republiky. Kvůli své pozici v armádě a celkové moci v republice byla ale nakonec uzavřena dohoda mezi Jüanem Š‘-kchajem a Sunjatsenem, po které Sunjatsen z pozice prezidenta rezignoval, a na jeho místo byl zvolen právě Jüan Š‘-kchaj.¹²

⁹ KAYLOE, Tjio. (2018). Cit. d., s. 40-63.

¹⁰ Tamtéž, s. 122-142.

¹¹ Tamtéž, s. 166-206.

¹² Tamtéž, s. 206-229.

V této době toho Sunjatsen sepsal nejvíce za celou svoji kariéru. Jednak napsal *Mezinárodní Rozvoj Číny*, když byl jmenován generálním ředitelem pro rozvoj železnic v tehdejší Číně, a později, na začátku takzvané „éry militaristů“, přednesl v městě Guangzhou sérii přednášek, které pak byly sepsány do knihy „*Tři lidové principy*“ – jeho magnum opus.

Nelze také opominout pokračování jeho politické kariéry, která s převrácením v Číně a s nastolením Čínské republiky nejenže neskončila, ale dokonce ještě zintenzivněla. Jedním z nejdůležitějších kroků jeho kariéry bylo reorganizování tehdejší soukromé společnosti, v které působil, do „Kuomintangu“ neboli „Národní strany“. S touto stranou se poté snažil až do své smrti získat kontrolu nad celou Čínou, sjednotit zemi a aplikovat své Tři lidové principy, jak je popisoval ve svých přednáškách.

Po mnoha neúspěšných letech snahy obstarat finanční pomoc jak od západních velmocí, tak od Japonska, se Sunjatsen roku 1922 obrátil na Rusko (tehdy už sovětské Rusko). Tak začala dlouholetá spolupráce Kuomintangu se sovětskými poradci, a především začal dlouhodobý sovětský vliv na členy Kuomintangu, a tím pádem i na Sunjatsena.¹³

Po zajištění finanční podpory a po formaci první sjednocené fronty mezi Kuomintangem a komunisty spustil Sunjatsen řadu přednášek, na kterých popisoval svoji politickou filozofii, svou představu o budoucnosti a směru země, a hlavně své tři hlavní body: nacionalismus, demokracie, a živobytí (občas taky nazýváno „socialismus“). Třetí část jeho přednášek ale nikdy nedokončil, jelikož roku 1925 v Pekingu zemřel na rakovinu jater.¹⁴

I přes turbulentní politickou kariéru, nepřátele téměř ze všech stran, časté neúspěchy a někdy až mizivou podporu u mnoha revolučně-smýšlejících krajanů, se ze Sunjatsena po jeho smrti, až do dnešního dne, stala ikona revoluce, jehož tři principy jsou široce uznávané, a jehož jméno je stále často zmiňováno v proslovech čínskými státníky – a to na obou stranách Tchajwanského průlivu.¹⁵

2. Širší vlivy

Ne všechny vlivy jsou tak značné, měly tak velký dopad na Sunjatsena, a pokrývají tak široké téma, aby byly rozepsány ve své vlastní kapitole. Pro tyto vlivy – tedy stále dostatečně významné, aby měly svoje místo a zmínku v této práci, ale zároveň ne tak vlivné, relevantní a rozlehlé jako vlivy čtyř hlavních autorů, jsem vyčlenil jednu kombinovanou kapitolu pod názvem „Širší vlivy“, které ve specifických podkapitolách postupně rozeberu, popíšu význam, vliv na autora, kde a jak na autora zapůsobil apod.

¹³ Tamtéž, s. 229-292.

¹⁴ Tamtéž, s. 292-303.

¹⁵ Tamtéž, s. 303-341.

2.1. John Stuart Mill

Pravděpodobně nejvlivnější anglický filozof 19. století, John Stuart Mill, zanechal za sebou mnoho děl, myšlenek, teorií a rozhodně i vlivů na budoucí generace. Podobně jako tomu bylo v Sunjatsenově případě i s dalšími autory, i u Milla našel mnoho příkladů, srovnání a zmínek o Číně v mnoha různých případech, které na Sunjatsena s největší pravděpodobností zapůsobily. Nejde ale jen o zmínky samotné, bez kontextu, ale o zmínky v pozitivním smyslu, které čínskou společnost chválily v některých aspektech (i přesto, že celkově hodnotily Čínu negativně, a to hned záhy).¹⁶

Prvním zásadním vlivem na Sunjatsena je Millova představa a teorie svobody, popsána především v díle *O Svobodě* – důležitost individualismu a individuální svobody ve vztahu k autoritě se se stala pro Sunjatsena, jako pro mnoho dalších lidí, součástí chápání teorie republikanismu a funkcí daných složek státu – a hlavně pozice jedince vůči těmto složkám.¹⁷ Větší, a více zjevný vliv ale vidíme v Sunjatsenově opozici k „západnímu chápání osobní svobody“ a jeho opozici k „přímé aplikaci“ tohoto chápání na Čínu a čínskou společnost.

„Proč vlastně v Číně probíhá revoluce? Abych odpověděl přímo, cíle naší revoluce jdou přímo proti cílům revolucí v Evropě. Evropané se vzbuřili a bojovali za svobodu, protože měli příliš málo svobody. Ale my, protože jsme měli příliš mnoho svobody bez jakékoliv jednoty a síly k odporu, protože jsme se stali vrstvou sypkého písku, a tak jsme byli napadeni cizím imperialismem a utlačováni ekonomickou kontrolou a obchodními válkami mocností, aniž bychom byli schopni odporu, musíme rozbít individuální svobodu a slisovat se v nepoddajné těleso jako pevná skála, která vzniká přidáním cementu do písku.“ - Sunjatsen¹⁸

Tento citát ze Sunjatsenovy přednášky o druhém lidovém principu, demokracii, lze interpretovat vícero způsoby, a jak tomu bude u většiny myšlenek ze Sunjatsenova díla, lze rozhodně pochopit především jako výrok určený spíše propagandisticky, k mobilizaci lidí za jeho principy, jeho stranu a jeho snahu aplikovat svoji vizi v Číně.

Druhým vlivem, a tím hlavním, je Millův podíl na pozemkové reformě (a na jeho hnutí). Millovi se připisuje zásluha za danění budoucího přírůstku na hodnotě pozemku – specificky za popularizaci této myšlenky v tehdejší Anglii. Mill byl tehdy členem britského parlamentu, a zasloužil se v určité míře o „Sdružení pro pozemkovou reformu“, která, společně s celkovou myšlenkou danění pozemku v této podobě, měla velký vliv na Henryho George, jehož myšlenky a vliv na Sunjatsena bude více popsán v budoucí kapitole¹⁹ (Stojí ale za zmínku, že i přes velkou adoraci Georgova díla od Sunjatsena, byla Sunjatsenova verze danění půdy blíže k té zastávané Millem nežli Georgem).²⁰

Vliv J. S. Milla by šel shrnout jako individuální výběr Sunjatsena Millových myšlenek. I když, jak jde vidět u prvních dvou vlivů, souhlasí pouze s pár aspekty pohledu Milla, tak zbytek

¹⁶ MILL, John. (1859). Cit. d., s. 64-67.

¹⁷ Tamtéž, s. 69-86.

¹⁸ SUN, Yat-Sen. (1927). Cit. d., s. 136

¹⁹ SCHIFFRIN, Harold. (1957). Cit. d., s. 558.

²⁰ MILL, John. (1859). Cit. d., s. 215.

vynechá, a vytvoří pohled nový, postavený na těchto poznatcích. U třetího vlivu byl ale vliv větší, a především celistvější.

2.2. Jean-Jacques Rousseau

Jean-Jacques Rousseau je jedním z několika nezpochybnitelných vlivů na Sunjatsenovo myšlení a vnímání politiky. Jeho hlavní dílo, *O společenské smlouvě*, vycházející částečně z myšlenek a děl Johna Locke a Thomase Hobbesa, se věnuje především teorii o kontraktu „uzavřeného“ mezi jedincem a společností/státem. Rousseau píše, že člověk se do světa rodí sice relativně osamělý, ale zato šťastný, zdravý, a hlavně svobodný. Toto se mění s ustanovením měst, širších společností a především států, u kterých je uzavřena již zmíněná společenská smlouva (stát vzniká s uzavřením této smlouvy). Tato smlouva může být, jak podle Rousseaua většinou bývá, uzavřena v neprospěch jedince a většiny společnosti. Vládnoucí jedinec nebo skupina se tak může stát despotická – situace, z které se jde dostat pouze skrz vynucení si „sepsání“ společenské smlouvy nové. Taková smlouva se poté anuluje a nahradí se smlouvou novou, při které budou aplikovány „republikánské svobody“, které by braly v této hypotetické smlouvě v potaz v první řadě „obecnou vůli“ lidu, a tím by se lidu dopřála větší svoboda a práva.²¹²²

Pro Sunjatsena představoval Rousseau jeden z prvních politických vlivů, když se začal při studiích medicíny zajímat o politickou literaturu – v té době především o tu spojenou s Francouzskou revolucí, a tedy i o literaturu Jeana-Jacquesa Rousseaua.²³ Podobně jako výše zmíněný „první vliv“ Johna S. Milla, měl J.J. Rousseau na Sunjatsena vliv hlavně v rámci postavení státu vůči jednotlivci a role státu a společnosti.

I přes brzký, a nejpravděpodobněji hluboký vliv na Sunjatsena, o něm v druhé části Tří lidových principů, tedy v části dedikované demokracii, mluví docela kriticky. I přes tuto kritiku je patrné, jak si této Rousseauovy teorie hluboce cení, a to i v kontextu tehdejší Číny.

„Moderní političtí teoretici tvrdí, že stát je produktem přirozeného vývoje, že práva lidu jsou dána státem a že stát je politickým tělesem, jehož konečná suverenita je v lidu. Kritizují tedy správnost teorie společenské smlouvy a zejména myšlenku, že lidé se rodí svobodní a rovní. I když připouštíme, že tato kritika je vědecky správná, musíme litovat, že monokraté²⁴ ji využívají ke svržení myšlenky demokracie. Měli bychom klást důraz na fakta, nikoli na slovní argumenty. Zpravidla jsou to fakta, která vedou k myšlenkám, a myšlenky zase ovlivňují jednání.“

Dále pokračuje:

„Rousseauova teorie je samozřejmě chybná. Stejně tak je však chybné, když monokraté vystupují proti demokracii jen proto, že nedošlo k uzavření společenské smlouvy nebo že svoboda a rovnost nejsou vrozená práva. I když Rousseauova teorie není vědecky správná, je

²¹ LASKAR, Manzoor. (2013). Cit. d.

²² ROUSSEAU, Jean-Jacques. (1762). Cit. d.,

²³ KAYLOE, Tjio. (2018). Cit. d., s. 74.

²⁴ Přeloženo z anglického originálu *monocrat*; panovník, který vládne sám

třeba ji uvítat, neboť úcta ke svobodě, bratrství a rovnosti nakonec vytvoří pro člověka požehnání. Teorie je sice filozoficky nesprávná, ale z hlediska praktických zkušeností je dobrá. ... Soudě podle účelu, s nímž bylo učení o společenské smlouvě světu předloženo, je Rousseau jistě jedním z nejušlechtlejších humanistů v dějinách.“ - Sunjatsen²⁵

Těmito výroky ze Sunjatsenových přednášek lze doložit, a to i přes kritický pohled na samotné myšlenky a většinu teorie společenské smlouvy, hluboký obdiv Sunjatsena pro Rousseaua – a hlavně vyzdvižení této teorie, a její relevantnosti, i přes její zdánlivé filozofické chyby. V porovnání s tím, jak bývají interpretovány myšlenky ostatních autorů v kontextu tehdejší Číny, lze s určitostí říci, že na Sunjatsena neměl Rousseau jen značný vliv celkově, ale že tento vliv byl rozhodně i pozitivní.

2.3. Abraham Lincoln

Abraham Lincoln je jedním z nejvýznamnějších amerických prezidentů v historii. Byl prezidentem, který vedl Spojené státy během občanské války v 60. letech 19. století, osvobodil otroky 13. dodatkem k ústavě – a dodnes je v americké společnosti široce uznáván jako jeden z nejlepších prezidentů, a to na obou stranách politického spektra.

Vliv na Sunjatsena nezačíná v době jeho studií a relativního mládí, jako u předchozích vlivů, ale v době, kdy již Sunjatsen začal aktivně usilovat o revoluci v Číně, kdy jeho organizace a spolky byly v plné síle a dělaly co mohly, aby se k převratu v Číně úspěšně dostaly.²⁶

Sunjatsen v jednom dopise píše:

„Přejeme si, aby byl v naší zemi zaveden systém vlády, který velký Lincoln v jedné památné větě označil jako ‚vládu lidu, lidem a pro lid.‘“ - Sunjatsen²⁷

Není divu, že demokratický revolucionář měl obdiv k Lincolnovi a jeho slavné větě z Gettysburgského projevu. Někteří politologové (např. Chu-yuan Cheng²⁸ nebo Lyon Sharman²⁹) ale jdou dál než jen obdiv, než jen souznění skrz Sunjatsenův pocit sounáležitosti myšlenek a celkového myšlení těchto dvou politiků. Prohlašují, že Lincolnova proslulá slova „vláda lidu, lidem a pro lid“ byla hlavním motivem a zdrojem Sunjatsenových tří lidových principů; že z této věty vzešla Sunjatsenova doktrína nacionalismu, demokracie a živobyť.

Zatímco je pravda, že Sunjatsen byl velkým obdivovatelem Abrahama Lincolna, jeho života a jeho myšlenek, pro tuto teorii rozhodně není dostatek podkladů, aby šlo říct, že tato věta opravdu byla tím definitivním a hlavním vlivem, který vedl Sunjatsena k jeho doktríně, a to hlavně když vezmeme v potaz, že dlouhou dobu v průběhu Sunjatsenovy revoluční aktivity a agitace za své myšlenky existovaly pouze první dva principy, tedy nacionalismus a

²⁵ SUN, Yat-Sen. (1927). Cit. d., s. 59.

²⁶ AVLON, John. (2022). Cit. d.

²⁷ Tamtéž, s. 250.

²⁸ CHENG, Chu-yuan. (2003). Cit. d., s. 153.

²⁹ SHARMAN, Lyon. (1968). Cit. d., s. 94.

demokracie.³⁰ Zatímco snaha spojit tyto dva velikány v jejich příslušných zemích je pochopitelná, taková teorie se zdá být spíše dílo propagandy, nebo alespoň lehkého zkrášlení reality, nežli pravdy.

Podobnost jedné věty, nebo určitých částí principů není dostatečným důkazem vlivu; kontexty se liší v příliš velké míře, aby šlo poukázat na souvislost mezi myšlenkami. Souvislost, zdá se, bude spíše nahodilá.

2.4. Vliv Japonska a japonských intelektuálů

Vlivy nepochází pouze od jednotlivých autorů, ale i z prostředí, ve kterém člověk žije, a ze společnosti, ve které se nachází. Stejně tak tomu je u Sunjatsena, a jeho doby pobytu v Japonsku (a v britských teritoriích, jak bude zmíněno v další podkapitole).

Sunjatsen, ze všech zemí, kde strávil čas jak v exilu, tak mimo exil, strávil nejdéle dobu právě v Japonsku. Už před založením Tongmenghui v Tokiu sloužilo Japonsko několik let jako základna a jakýsi „strážce revoluce“ pro revolučně-smýšlející Číňany – ať už přímo revolucionáře nebo intelektuály, ale i pro teprve aspirující studenty. Jedním z nich byl samozřejmě Sunjatsen, který, stejně jako všichni ostatní výše zmínění, začal být brzo ovlivňován vlivy svého prostředí.³¹

V této době, tedy v době velkého rozmachu moci a vlivu Japonského impéria, se v Japonsku uchytily především dvě hlavní myšlenky (související silně s Čínou), blízce spjaté, a to panasijství, a opozice vůči západnímu imperialismu v Asii. V tomto bodě hrálo Japonsko a japonské intelektuální kruhy roli kolébky čínské revoluce, kde se začala brát idea revoluce a převratu mnohem vážněji, čímž se začaly tyto myšlenky panasijství prosakovat i do čínských revolučních kruhů.

Zatímco na ostatní členy spolků, organizací a kruhů, kterých byl Sunjatsen členem, měly tyto myšlenky vliv značně veliký (až kariéře definující), u Sunjatsena, alespoň z dostupných zdrojů, hrály spíše roli výborné propagační příležitosti – příležitosti sjednotit tyto kruhy pod jednou střechou – střechou Tongmenghui, které byl předsedou, a tím zvýšit své šance úspěšné revoluce. Zatímco mnoho ostatních revolucionářů si vzalo myšlenku panasijství blízko k srdci jako hlavní „mobilizační volání“, Sunjatsen, zdá se, pojal myšlenku více z pragmatického pohledu a silně z pohledu politika. Myšlenku tedy využil hlavně ke zvětšení vlivu své vlastní strany. Je pravda, že nebyl nijak silně v opozici vůči této myšlence, a lze říct, že s ní i dosti souhlasil³², ale zůstal i přesto silně zaměřený na Čínu. Nemluvě o dalším postupu Japonska, především v době první světové války a po ní, kdy začala v Japonsku tato myšlenka drasticky nabírat více a více japonského zaměření, s ostatními zeměmi na nižším postavení (tedy zaměření v duchu japonského imperialismu).

³⁰ KAYLOE, Tjio. (2018). Cit. d., s. 166-167.

³¹ Tamtéž, s. 74-99.

³² SUN, Yat-Sen. (1927). Cit. d., s. 85.

Vliv na Sunjatsena v Japonsku nebyl především v těchto nacionalistických myšlenkách, ale hlavně v myšlenkách ekonomických. Na přelomu 19. a 20. století už byl rozkol mezi modernitou v Číně a Japonsku drastický, čehož si, jako snad každý jiný, povšimnul i Sunjatsen.³³

„Vzniklo nové Japonsko, které se proměnilo v prvotřídní velmoc, a jeho úspěch dal ostatním asijským národům neomezenou naději... Japonsko se dokázalo poučit z Evropy a od své modernizace dohnat Evropu ... Protože Asie disponuje silným Japonskem, bílé rasy se nyní neodvažují znevažovat Japonců ani žádné jiné asijské rasy. Vzestup Japonska tedy pozvedl postavení všech asijských národů. Kdysi jsme si mysleli, že nedokážeme to, co Evropané; nyní vidíme, že Japonsko se od Evropy poučilo, a pokud budeme Japonsko následovat, budeme se i my učit od Západu, tak jako to udělalo Japonsko.“ - Sunjatsen³⁴

Pro Sunjatsena, velmi pro-západního (co se materiálního pokroku týče) už od raných studií na Havaji, sloužil rychlý pokrok Japonska a s ním spojená moc, jen jako další utvrzení jeho myšlení, a především myšlení adaptovaného a silně ovlivněného západním pokrokem a tím pádem i myšlenkami západních myslitelů.

2.5. Vliv za pobytu na Havaji a v Hong Kongu

Vliv za studia na školách v Oahu a Hong Kongu je základním kamenem celé Sunjatsenovy doktríny, jeho myšlenek a politické praxe. Bez tohoto raného vlivu by možná ani samotného Sunjatsena nebylo. Bylo to právě v této době, kdy Sunjatsen začal číst první autory, kteří zformovali základ jeho budoucího myšlení: Mill, Montesquieu, Darwin, Rousseau, Smith, a další. Právě při studiích na Havaji byl Sunjatsen silně ovlivněn křesťanskými misionáři na ostrovech, až se nakonec, po návratu do Číny (Hong Kongu), nechal pokřtít. A právě při sporu se svým bratrem kvůli křesťanství, neboli jak jeho bratr Sunjatsenův zájem v křesťanství popsal, „Ježíšovské nesmysly“, probudily v Sunjatsenovi ducha vzpoury, který později definoval celou jeho kariéru, život, a dědictví.³⁵

Hong Kong a studium medicíny v něm jeho západně-směřující myšlení ještě utvrdilo. S britskou formou školství, novým poznáním ve světě medicíny, i mimo něj, Sunjatsenovo myšlení začalo být formováno nejen co se politiky a filozofie týče, ale i ve všech ostatních oblastech. Za studia začal také s četbou a obdivem díla Charlese Darwina – vliv, který s ním nezůstal pouze ve světě medicíny a v disciplínách k ní blízkým. Darwinistické, a především post-darwinistické myšlení se u Sunjatsena prosadilo i v myšlení politicko-filozofickém; myšlenka, kterou více rozeberu v kapitole o Petru Kropotkinovi, a o (post-)darwinistickém myšlení, o jeho spojitosti s politikou a o jeho relevanci v Sunjatsenově životě.

³³ KAZUO, Sato. (2007). Cit. d.

³⁴ WU, Jaushieh. (1966). Cit. d.

³⁵ KAYLOE, Tjio. (2018). Cit. d., s. 58-79, 153-154.

3. Charles Louis de Montesquieu – Konstituční systém vlády a republikánská svoboda

Zatímco širší vlivy Sunjatsena ovlivnily nemálo, jsou to převážně následující čtyři autoři, kteří zanechali nejvýraznější vliv na Sunjatsenově myšlení, revoluční činnosti a životě celkově. Kapitoly budou stavěny podobným stylem: prvně seznámím čtenáře s obecným úvodem k autorovi, proč byl vybrán zrovna jako jeden z hlavních autorů a jakou má spojitost se Sunjatsenem. Poté předvedu krátké shrnutí autorova díla/děl. Dále bude následovat už hlavní část kapitoly, tedy srovnání vlivů na Sunjatsena, kde se tyto vlivy projevovaly a jak se projevovaly.

Montesquieu je jedním z hlavních představitelů osvícenství a liberálního myšlení v 18. století. Hlavní myšlenka, která ho proslavila, je separace státní moci do tří odvětví: výkonná moc, zákonodárná moc a soudní moc. Společně s touto myšlenkou představil svou klasifikaci systémů vlád podle jejich principů, jejich „povahy“ a podle různých zájmových oblastí. Dílem, v kterém tyto myšlenky představil světu, je *O duchu zákonů*, jeho nesporné magnum opus, a jeden z nejlivnějších politických spisů v dějinách. Jeho myšlenky měly velký vliv na zákonodárce, politické myslitele a politiky celkově ve Velké Británii a na jejich republikánské instituce, ve Spojených státech (především na otce zakladatele, a tím pádem na samotný základ politického systému ve Spojených státech), ve Francii při Francouzské revoluci, ale i ve zbytku Evropy a světa, a tedy i na Čínu.

V knize *O duchu zákonů*, jak už samotný název napovídá, se snaží Montesquieu přiblížit čtenáři různé důvody, pozadí a celkovou myšlenku za různými zákony; proč by některé zákony měly být ustanoveny a proč některé ne, které okolnosti dané zákony mohou ovlivňovat, a tedy i ovlivňovat „dobro“ daného zákona apod. Dále rozlišuje tři hlavní politické systémy: demokratické republiky (které jsou podle něj řízeny láskou ke ctnosti), monarchie (které jsou řízeny touhou dosáhnout vyššího postavení) a despotie (které jsou řízeny strachem z vládce). Nejslavnější myšlenkou z tohoto díla ale je rozdělení státních mocí na výkonnou, zákonodárnou a soudní – rozdělení, které nakonec adoptovala většina zemí. Za zmínku ale stojí i Montesquieho myšlenky o svobodě (jak státní, tak osobní), a jak je tato svoboda ovlivněna za různých podmínek.³⁶

Vliv na Sunjatsena začíná podobně jako u Rousseaua nebo Milla – v době jeho studií v Oahu a Hong Kongu. V této době, jak již bylo zmíněno v předešlé kapitole, měl Sunjatsen velký zájem o období osvícenství, Francouzskou revoluci a o politické myslitele spojené s těmito událostmi.³⁷ V těchto dvou historických epochách hrál nemalou roli Montesquieu a jeho myšlenky, jak je popsal v díle *O duchu zákonů*. Oproti politické situaci, vývoji a myšlenkám v Evropě v době Sunjatsenových studií byly tyto myšlenky na znatelně jiném místě, a podle Sunjatsena, napřed vůči politické situaci v Číně. Není náhodou, že studium těchto autorů, velký obdiv západního pokroku a křesťanství, a časté diskuse mezi „čtyřmi bandity“ vedly k velké antipatii (k situaci v Číně) a revolučnímu duchu v Sunjatsenovi.

³⁶ MONTESQUIEU, Charles. (1748). Cit. d.

³⁷ KAYLOE, Tjio. (2018). Cit. d., s. 74.

Vliv Montesquieho myšlenek, co se Sunjatsenova díla týče, je znát především v principu druhém (demokracie), vliv se místy ale lehce přelévá i do principu prvního (nacionalismus). U druhého principu je vliv docela zřejmý – jde zde o přijetí principu dělení moci, jak ji adoptovalo (nebo bylo inspirováno ideou) mnoho dalších politiků a myslitelů. Montesquieho známé rozdělení státní moci na tři odvětví bylo už za Sunjatsena aplikováno mnoha evropskými a americkými státy. Jako tomu bylo u mnoha Sunjatsenových myšlenek, i toto rozdělení bylo, nežli přímo adoptováno, smícháno s čínskou tradicí; v tomto případě s historií čínských institucí. Tedy kromě zformulování Zákonodárného Yuanu (v přímém překladu „dvůr“), Výkonného Yuanu a Soudního Yuanu (tři složky, které vymezuje Montesquieu) se zasazuje o dva další orgány: Kontrolní Yuan a Zkušební Yuan. Oba orgány, ve své podstatě především kontrolní, vychází buď z tradic, které působí v Číně více jak tisíciletí (Kontrolní Yuan), nebo navazují na konfuciánskou tradici (Zkušební Yuan a úřední zkoušky).³⁸

„Z historických zkušeností však vyplývá, že ani jeden z těchto systémů není uspokojivý. Naše pětičlenná dělba moci, podle níž je soudní, zákonodárná, výkonná, zkušební a kontrolní moc oddělena a vzájemně nezávislá, spojuje nejlepší stránky čínského i západního systému dělby moci a odstraňuje jejich nedostatky.“ - Sunjatsen³⁹

Další znatelné vlivy Montesquieho na Sunjatsena a jeho pohled na systém a instituce Číny je v jeho postoji vůči reformě čínské monarchie. Jak v intelektuálních kruzích v Číně, tak v politické sféře, ale i ve spolcích a organizacích, ve kterých Sunjatsen působil, se často silně prezentovaly postoje méně k revoluci a převratu celé monarchie a politického systému, ale více k reformě a k postupné změně, s hlavními styčnými body monarchického systému zachovány. Sunjatsen ale nebyl nikdy velkým fanouškem reformního myšlení. Není tím pádem od věci říci, že vzhledem k jeho včasnému vystavení vlivům osvícenství, Francouzské revoluce, a celkově západního republikánského myšlení, byl ovlivněn nemálo právě jedním z největších obhájců republikánského systému vlády – Montesquiem.

Na základě analogie s lokomotivou, kterou v budoucnu mnohokrát použil, tvrdil, že při přebírání technologií ze zahraničí není nutné opakovat všechny fáze vývoje dané technologie, a že stejný princip platí i pro politickou strukturu národa.

„Není nutné, aby Čína před pořízením nejnovějších modelů lokomotiv zkonstruovala nejdříve první modely. Naopak, mohla ihned bez prodlení začít používat nejmodernější modely. Stejně tak Čína nemusí na určitou dobu projít konstituční monarchií, než by přešla k republikánské formě vlády. Spíše by si měla ihned osvojit nejnovější politický systém vlády - republikanismus. Lid schopný zničit absolutní monarchii by mohl snadno postoupit o krok dále.“ – Tjio Kayloe, o Sunjatsenově analogii⁴⁰

Ovlivnění Sunjatsena „Duchem zákonů“ v rámci této myšlenky ale nekončí jen u jeho opozice vůči reformním skupinám a konstituční monarchii v Číně. Montesquieho dílo je také známo svým názorem, že neexistuje jedna univerzální, ideální forma státu, a že při jejím výběru je

³⁸ SUN, Yat-Sen. (1927). Cit. d., s. 111-113.

³⁹ Tamtéž, s. 113.

⁴⁰ KAYLOE, Tjio. (2018). Cit. d., s. 150.

třeba brát v potaz historii a geografickou polohu země. I přes jeho velkou oblibu republikánského systému, a větší počet výčitek vůči ostatním systémům, zastával Montesquieu názor, že jsou situace, v kterých se země může ocitnout (ať už dočasně, nebo trvale), kde se bude více hodit monarchická forma, nebo i despotická forma vládnutí.⁴¹ V podobném smyslu popisuje Sunjatsen své pocity o přímých srovnáních Spojených států, jejich politického systému a institucí a jejich aplikaci v porevoluční Číně.

„Protože Amerika se stala mocnou a bohatou díky této nové formě vlády, mnoho čínských učenců prosazuje federalizaci Číny. Jinými slovy, tvrdí, že jedním z řešení čínského problému by bylo okopírovat americký systém brzd a protiváh a místní samosprávy. Nevědí však o rozdílech v historických a společenských podmínkách mezi Čínou a Amerikou. Zatímco Amerika se stala mocnou a bohatou díky federalizaci, zavedení federálního systému vlády by podle mého názoru Čínu zruinovalo. Americká ústava sjednotila třináct samostatných amerických států do jednoho velkého národa, přičemž si tyto společenství současně zachovaly velkou míru individuální svobody. Přijetí amerického systému u nás by rozdělilo Čínu na dvacet států, které by byly nezávislejší než v současnosti. Amerika chtěla svobodu a demokracii. To, co dnes potřebuje Čína, se značně liší od toho, co potřebuje Amerika, a proto řešení nemohou být nikdy stejná.“ - Sunjatsen⁴²

Tento názor se ale neprojevuje jen v této jedné podkapitole o americkém federalismu – více o něm, v mnoha různých místech, v rámci prvního a druhého principu, kde často přirovnává čínskou společnost a její vztah k politickému systému v Číně k „sypké vrstvě písku“ (viz citát v kapitole o Johnu Millovi), který potřebuje především sjednotit, oproti zemím západním, které jednoty měly dostatek, a potřebovaly naopak více svobody.⁴³

I v Sunjatsenově srovnání čínského lidu s „sypkou vrstvou písku“ můžeme vidět další vliv Montesquieho myšlenek, a to především v Sunjatsenově rozdělení a definici termínů „demokracie“ a „svoboda“. Demokracii vidí jako možnost ovlivnit státní zřízení občany, volit si své zástupce, a mít hlas ve směru země (co se rozhodnutí, legislativy apod. týče), která by poté měla vést k napravení směru země, k větší prosperitě a pokroku. Svobodu popisuje jako svobodu osobní, které, podle Sunjatsenových slov, měli Číňané vždy dostatek, ne-li přebytek.⁴⁴ Nabízí se v tomto srovnání docela velká spojitost s dvěma kapitolami v *O duchu zákonů*: „O zákonech utvářejících politickou svobodu ve vztahu ke zřízení“ a „O zákonech utvářejících politickou svobodu ve vztahu k občanu“ (ale také v podkapitole „O přísnosti trestů v různých vládách“ v šesté kapitole). Montesquieu zde nabízí velmi podobnou distinkci: U první zmíněné kapitoly jde o svobodu v politickém systému, v druhé kapitole především o svobodu osobní, co se jednotlivého lidského života týče.

„Nestačí pojednávat o politické svobodě ve vztahu k ústavě, ale je třeba nahlédnout ji i ve vztahu k občanu. Uvedl jsem, že v prvním případě je svoboda tvořena určitým rozdělením tří

⁴¹ MONTESQUIEU, Charles. (1748). Cit. d., s. 261-372.

⁴² SUN, Yat-Sen. (1927). Cit. d., s. 84.

⁴³ Tamtéž, s. 3-4, 41-42, 64-70.

⁴⁴ Tamtéž, s. 110-111.

moci; v druhém případě je však třeba uvažovat o ní odlišným způsobem. Tato svoboda spočívá v bezpečí nebo v mínění, které má člověk o svém bezpečí.“ – Montesquieu⁴⁵

Zatímco občanská svoboda Montesquieho se ubírá lehce jiným směrem, než svoboda v podání Sunjatsena, i tak lze poznat mnoho souvislostí mezi těmito myšlenkami, i přes zdánlivě odlišné pojmenování a pohled na svobodu.

Posledním vlivem Montesquieho, který bych chtěl v této kapitole zmínit, je Sunjatsenův pohled na despotismus, a postavení monarchických/despotických vlád v Číně. Zde už ale není vliv myšlenek z Montesquieho díla tak přímý. Sunjatsenova kritika vůči despotismu Čínské monarchické vlády nebyl kvůli porušování lidských práv, utlačování, nebo kvůli nedostatku osobních svobod, ale kvůli neschopnosti akceptovat a propagovat pokrok, oproti postupu v technologiích v západních zemích.

4. Henry George – Živobytí a pozemková politika

Filozofie Henryho George vyvolala okamžitý zlom v ekonomickém myšlení. V polovině devatenáctého století ve Spojených státech, kdy George žil, zažil velký ekonomický rozmach, pokrok ve všech odvětvích – a společně s tím ale i větší a větší chudobu a nesnáze u neustále většího počtu lidí (především v San Franciscu a okolí). V této době začíná Henry George psát své hlavní a nejslavnější dílo *Pokrok a Chudoba*, ve které se snaží hlavně odpovědět na otázku: Jak je možné, že s ekonomickým pokrokem se ve městech zvětšuje chudoba? Filozofie, myšlenky a pohled na svět, který George ve své knize popsal, vyvolala v tehdejším ekonomickém myšlení velký rozruch. Mnoho vlivných osob skrz historii vyjádřilo velkou sympatii s názory Henryho George a celkově s Georgismem (filozofií vycházející z myšlenek Henryho George), mezi nimiž byli např. Friedrich Hayek, Albert Einstein, Lev Tolstoj, nebo právě Sunjatsen.⁴⁶

Hlavní myšlenka díla vychází ze situace na tehdejším „divokém západě“ Spojených států, především ze situace v rychle se rozrůstající Kalifornii. Po dobytí tohoto území od Mexika se zde začalo hrnout mnoho nových osadníků, kteří byli z velké části motivováni známou kalifornskou zlatou horečkou. S tak rapidním růstem obyvatelstva na tak velmi slabě osídleném území, především u půdy poblíž větších měst, vedlo u některých vlastníků půdy k získání obrovského bohatství, podle George „téměř přes noc“. Ale i přes tento rapidní růst bohatství u jedné vrstvy obyvatel viděl George stále rozrůstající se chudobu u vrstvy nižší. Právě tento fenomén se snaží (nejen) v knize *Pokrok a Chudoba* jeho slovy „vyléčit“. Mezi hlavní myšlenky díla patří takzvaná „jednotná daň“, kterou má být daň na půdu, s kterou podle George půjdou nahradit všechny ostatní tehdejší daně. Dále vyjadřuje podporu volnému obchodu, veřejnému vlastnictví některých nerostných surovin, nebo třeba (univerzálnímu) základnímu příjmu. V celku se ale dílo zaměřuje především na kontrast mezi pokrokem, bohatstvím a chudobou v tehdejším San Franciscu a zbytku Kalifornie, na problematiku pasivního příjmu z vlastnictví půdy, na jeho zdanění a s tím spojené řešení k většině problémů adresované v jeho

⁴⁵ MONTESQUIEU, Charles. (1748). Cit. d., s. 215.

⁴⁶ TUCKER, Jeffrey. 2018). Cit. d.

díle.⁴⁷ Z těchto myšlenek později vychází celé hnutí, zvané „Georgismus“, který se soustředil především na myšlenku jednotné daně.

Třetí Sunjatsenův princip, takzvaný „princip živobyť“, je z velké části, pokud ne doslova celý, inspirován a vytvořen přímo z myšlenek Henryho George a jeho knihy *Pokrok a Chudoba*.⁴⁸ Až do založení spolku Tongmenghui roku 1905 v Tokiu se Sunjatsen zasazoval jen o dva první principy (nacionalismus a demokracie). Třetí princip přišel až při založení právě tohoto spolku, kdy o něm začal Sunjatsen mluvit s velkým entuziasmem. Oproti principu nacionalismu a demokracie jde u principu živobyť říct, alespoň co se myšlenek ovlivněných Georgem týče, že šlo opravdu o Sunjatsenovy osobní myšlenky a pozice, které nebyly ovlivněny, nebo byly ovlivněny poměrně málo, myšlenkou propagandy, sjednocení strany nebo větší adopcí dané myšlenky. Zatímco o potřebě republikánské revoluce, sjednocení národa pod jednotným hnutím, o zamezení západního imperialismu nebo přijetí západního technologického pokroku se velká většina revolucionářů a podobně smýšlejících lidí shodla, u třetího principu zůstal Sunjatsen s jeho nadšením víceméně sám⁴⁹, alespoň do vstupu komunistů a socialistů do Kuomintangu (více viz kapitola o Karlu Marxovi).

Vlivy Sunjatsena začínají podobným způsobem jako u ostatních zmíněných a analyzovaných autorů: Zmínky o Číně, ve větší míře jak u ostatních západních autorů tehdejší doby, a to ať jde o srovnání situací, popis problému, nebo i občasnou glorifikaci Čínské historie a „způsobivosti“ čínského lidu.⁵⁰ Jednou z těchto myšlenek, při které zmiňuje nemálo Henry George Čínu je Malthusiánská teorie, přesněji Georgův nesouhlas s ní.⁵¹ George tvrdí, že růst chudoby je především způsoben koncentrací vlastnictví půdy a nerostných surovin, ne z důsledku přelidnění (neboli že se narodí více lidí, než se vypěstuje jídla). Z této pozice vychází rovněž Georgeova pozice o půdě a nerostných surovinách (zdanění půdy a veřejné vlastnictví některých nerostných surovin).⁵² K tomuto dodal přirovnání lidí k sojkám vůči jídlu: „*Sojky i lidé jedí kuřata, ale čím více sojky, tím méně kuřat, zatímco čím více lidí, tím více kuřat.*“⁵³

Velmi podobný, až by se dalo říci identický postoj, zastává Sunjatsen: k Malthusiánské teorii se v svém prvním principu vyjadřuje velmi negativně a popisuje ji na příkladu Francie jako potencionální „rasovou sebevraždu“ Číny: „*To bylo pro Francii zhoubné. Před sto lety byl počet obyvatel Francie větší než kterýkoli jiný národ v Evropě. Dnes Francie pocituje důsledky stacionární populace a obává se, že to nakonec může vést k rasové sebevraždě.*“⁵⁴ Jak dlouho toto přesvědčení držel říct nelze, ale vzhledem k autorům, které Sunjatsen během svého života četl, a kdy byla jejich díla vydána, půjde pravděpodobně o kombinaci Henryho George a Petra Kropotkina (který bude probrán v následující kapitole). Podle jeho přednášek, zdá se, bral

⁴⁷ GEORGE, Henry. (1879). Cit. d.

⁴⁸ CHENG, Chu-yuan. (2003). Cit. d., s. 153.

⁴⁹ KAYLOE, Tjio. (2018). Cit. d., s. 166-167.

⁵⁰ GEORGE, Henry. (1879). Cit. d., s. 54, 107-114, 121-128, 496.

⁵¹ Tamtéž, s. 107-114.

⁵² Tamtéž, s. 91-152.

⁵³ Tamtéž, d., s. 131.

⁵⁴ SUN, Yat-Sen. (1927). Cit. d., s. 10.

Sunjatsen problém Malthusiánské teorie spíše z pohledu budoucí moci a nezávislosti Číny, nežli z pohledu ekonomického. Je třeba si ale pamatovat, že to mohlo být spíše z propagačních a sjednocujících důvodů.

„Předpokládejme, že se naše populace během příštích sta let nezvýší a jejich (evropské mocnosti) počet se několikanásobně zvýší; mohou si snadno podmanit naše lidi, protože jejich počet bude mnohem větší než náš. Pak si mocnosti rozdělí nejen naši zemi, ale naše národnostní skupina bude pohlcena jinými národnostními skupinami, stejně jako byli Mongolové a Mandžuoové pohlceni námi. Mongoly a Mandžuy jsme pohltili my, protože jsme byli početnější, a tak nás pohltnou mocnosti, protože jejich počet bude větší než náš. To je to, co mám na mysli pod pojmem rasové zničení!“ - Sunjatsen⁵⁵

Podobnost lze pozorovat i u Georgova pohledu na kapitalismus a řešení jeho současných problémů (ve Spojených státech) a u Sunjatsenovy analogie s lokomotivou; Stejně jako u adoptování republikánského systému, a vynechání konstituční monarchie (a dalších reformních období), je lepší přímo adoptovat nejnovější a nejlepší formu vlády, tedy formu republikánskou. Stejně tak je třeba adoptovat kapitalismus ne tak, jak byl adoptován v prvních kapitalistických zemích, a postupně ho reformovat, ale tak, jak je adoptován v zemích, kde byl nejdéle a kde si prošel nejvíce změnami – adoptovat ho v jeho nejlepší aktuální formě.

Největší vliv od Henryho George na Sunjatsena ale přichází ve formě danění půdy; George se stal koneckonců slavným především právě touto myšlenkou. Jak již bylo popsáno v analogii s lokomotivou, Sunjatsen se snažil ve třetím principu vyhnout především tomu, co viděl jako nedostatky a chyby neregulovaného kapitalismu. V tomto smýšlení právě přichází, co se Sunjatsenových myšlenek týče, na řadu Henry George. Jeho myšlenky o regulaci kapitalismu (především ve formě danění půdy a zamezení přílišné spekulace u jejich cen) vidí téměř stejně v legačních částech měst v Číně, tak, jako je popisuje George v San Franciscu a okolí.

„První vážný dopad "westernizace" se projevil v souvislosti s hodnotou půdy. Vezměme si jako příklad Kanton a Šanghaj. Jaký je rozdíl mezi hodnotou pozemků na nábřeží v Kantonu nyní a před dvaceti lety a mezi hodnotou pozemků na nábřeží v Šanghaji nyní a před osmdesáti lety! Je nejméně deset tisíckrát dražší; to znamená, že pozemek o rozloze deseti stop čtverečních, který dříve stál jeden dolar, nyní stojí deset tisíc dolarů.“ - Sunjatsen⁵⁶

Jako řešení, právě tak, jak ho představuje Henry George v díle *Pokrok a Chudoba*, navrhuje Sunjatsen zhodnocení, a následné zdanění půdy, přesně v georgistické formě, které celkově popisuje pod názvem „vyrovnání pozemkových práv“, které má zabránit přílišnému rozevírání nůžek ve společnosti; k přílišnému bohatství jedné vrstvy a zároveň k přílišné chudobě vrstvy druhé. Podobně, jak popisuje daň z hodnoty pozemku George, chce Sunjatsen na této dani založit systém danění v zemi, ale rozchází se s Georgem co se týče ostatního danění (Sunjatsen nevidí daň z pozemku jako jedinou daň, kterou by země potřebovala, na rozdíl od Henryho George).⁵⁷

⁵⁵ Tamtéž, s. 10.

⁵⁶ Tamtéž, s. 131.

⁵⁷ Tamtéž, s. 128-140.

„jediným prostředkem podpory vlády je nesmírně spravedlivá, rozumná a poctivě rozdělená daň (z hodnoty pozemku), na níž založíme náš nový systém.“ - Sunjatsen⁵⁸

Vliv nejen danění půdy, ale celkově Georgova ekonomického pohledu na růst v zemi je poměrně jasně patrný i v Sunjatsenově knize *Mezinárodní Rozvoj Číny*. Z určitého pohledu by šlo i říct, že Georgismus, tak jak ho Sunjatsen interpretuje, tvoří základ, z kterého pak vychází ve zbytku knihy. Ve větší části knihy se sice věnuje především konstrukci železnic – k těm ale vždy dochází právě podle půdy, na kterou aplikuje základní georgovskou myšlenku danění a vyrovnání pozemkových práv.

„Až bude dokončeno vyměrování a bude podrobně zmapována půda v každé provincii, budeme moci upravit zdanění již obdělávané a zúrodněné půdy. Pokud jde o pusté a neobdělávané pozemky, budeme moci určit, zda jsou vhodné pro zemědělství, pastviny, lesnictví nebo těžbu.“ - Sunjatsen⁵⁹

George se také místy zmiňuje o svém pohledu na socialismus, a jak si ho představuje ve spojitosti s jeho myšlenkami: *„Společnost by se tak přiblížila ideálu jeffersonovské demokracie, zaslíbené zemi Herberta Spencera, zrušení vlády. ... Současně a ve stejné míře by bylo možné uskutečnit sen o socialismu.“⁶⁰* Socialismus vidí a popisuje spíše jako vzdálený ideál, ke kterému se může země/společnost dostat skrz aplikaci georgovských reforem. Sunjatsen tento vztah mezi jeho principem živobytí a socialismem (zde používá hlavně označení „komunismus“) popisuje velmi podobně, tedy že skrz aplikaci principu živobytí může země jednoho dne dosáhnout ideálu komunismu: *„Komunismus by skutečně měl být jedním z našich nejvyšších ideálů v našem úsilí o řešení sociální otázky. ... Můžeme říci, že komunismus je ideálem živobytí a že doktrína živobytí je praktickou aplikací komunismu.“⁶¹*

Ne ve všem se ale Henry George a Sunjatsen shodli. Jako příklad poslouží např. jejich názor na tarify nebo na individuální svobodu: Zatímco George silně věřil v dobro a nutnost svobodného, bezbariérového obchodu mezi zeměmi, Sunjatsen si velmi zakládal na potřebě protekcionistických tarifů pro čínskou ekonomiku. A co se individuální svobody týče, George byl jejím velkým proponentem; většinu jeho programu viděl právě jako prostředek k udržení a zajištění svobody jedince ve společnosti (chudoba a nerovnost tuto svobodu, podle George, přímo narušovala), kdežto Sunjatsen neustále vyzdvihoval potřebu zemi sjednotit, a to i za ceny menší individuální svobody. Obě myšlenkové neshody vychází ze stejného základu: odpor vůči imperialismu ostatních velmocí na úkor Číny.

5. Petr Kropotkin – Vliv (post)darwinismu

Když se zmíní slova socialismus a komunismus, většina si představí buď Marxe, Lenina nebo Engelse. Mnoho lidí si ale pod těmito termíny nepředstaví Petra Kropotkina, i přesto, že

⁵⁸ Tamtéž, s. 136.

⁵⁹ SUN, Yat-Sen. (1920). Cit. d., s. 67.

⁶⁰ GEORGE, Henry. (1879). Cit. d., s. 454-454.

⁶¹ SUN, Yat-Sen. (1927). Cit. d., s. 130.

je jedním z nejvlivnějších socialistických myslitelů v historii. Svými díly ovlivnil například Lva Tolstého, Franze Kafku^{62,63} nebo Sunjatsena, a to ve větší míře, než se může na první pohled zdát. Šlo především o jeho kritiku kapitalismu a pohled na lidskou přirozenost (a její spojitost s dnešní společností), která z něj učinila tak prominentního autora v socialistickém myšlení. U Sunjatsena nešlo ale pouze o tyto aspekty jeho děl, ale o jeho velkou spojitost s myšlenkami Charlese Darwina, specificky o jejich sdílené nelibosti a kritice sociálních darwinistů.⁶⁴ Jde tedy o jejich velmi podobný výklad Darwinova díla, který pomohl Kropotkinovým myšlenkám udělat takový dojem na Sunjatsena.

„*Postdarwinovští filozofové zjistili, že hlavní silou lidské evoluce je spolupráce.*“ - Sunjatsen⁶⁵

V této kapitole bych se chtěl zaměřit především na Kropotkinovu knihu *Vzájemná pomoc: faktor evoluce*, která měla na Sunjatsena, co se Kropotkinových děl týče, největší (a nejznatelnější) vliv. Vliv ostatních děl bude popřípadě zmíněn jen místy. *Vzájemná pomoc: faktor evoluce* se věnuje, jak už říká sám název, pomoci mezi nejen lidmi, ale i ostatními živočichy (jimž se Kropotkin věnuje v první kapitole). Věnuje se vzájemné pomoci ve všech etapách historie a společenského vývoje, společně se současnou situací, u kterých se Kropotkin snaží vyvrátit na jednu stranu představu sociálních darwinistů, a na druhou stranu představu rousseauovských idealistů. V celé knize se také snaží předvést klady anarchistických a socialistických zásad, ke kterým se hlásí.⁶⁶

Prímý vliv prvních několika kapitol ze spisu *Vzájemná pomoc: faktor evoluce* můžeme vidět hned v první přednášce třetího principu. Zde Sunjatsen, při promluvě o různých typech socialismu začíná mluvit o různých etapách živobyetí u lidí v historii, začínající pravěkem, ale i o živobyetí u různých forem zvířat, podobně tak, jak je popisuje Kropotkin ve svém díle. Stejně jako Kropotkin používá popis těchto etap a různých forem kooperace jak mezi lidmi, tak mezi zvířaty, jako protiargument vůči kapitalistům (a společně proti sociálním darwinistům) na straně jedné, a taky vůči utopickým socialistům (proti „rousseauovským idealistům“) na straně druhé. Snaží se ale také tímto popisem a distancováním se od ostatních skupin v rámci této „sociální otázky“ (jak ji popisuje Sunjatsen) ustanovit potřebu společenské kooperace a vzájemné pomoci, kterou vidí jako hlavní motivátor a sílu za pokrokem ve společnosti. Jako mnoho Sunjatsenových myšlenek a pozic i tato je nemálo ovlivněna čínskou tradicí. Oproti ostatním myšlenkám se zde ale Sunjatsen vůči této taoistické tradici staví do opozice, a přirovnává ji k utopickým socialistům.⁶⁷

⁶² FRAZER, Elizabeth, HUTCHINGS, Kimberly. (2016). Cit. d.

⁶³ COHN, Jesse. (2011). Cit. d.

⁶⁴ Zatímco sociální darwinisté interpretují Darwinovy myšlenky jako tvrdý boj v přírodě a jednoznačné vítězství silnějšího nad slabším, postdarwinisté tyto myšlenky interpretují více v rámci kooperace mezi druhy – vzájemná pomoc.

⁶⁵ SUN, Yat-Sen. (1920). Cit. d., s. 77.

⁶⁶ KROPOTKIN, Peter. (1902). Cit. d.

⁶⁷ SUN, Yat-Sen. (1927). Cit. d., s. 3-37.

Stejný vliv vidíme u Sunjatsena co se týče jeho neshod s marxistickou myšlenkou třídního boje, a jak vede ekonomický pokrok.⁶⁸ Nejde rozhodně o jediný nesouhlas, který měl Sunjatsen s myšlenkami Karla Marxe (viz následující kapitola).

„Otázka zní: Co způsobilo tyto čtyři faktory hospodářského pokroku? Podle Marxova způsobu uvažování by měly být způsobeny třídním bojem, tedy konfliktem mezi kapitálem a prací, ale historická fakta prokázala opak. Nejsou výsledkem třídního boje, ale vzájemného porozumění mezi kapitálem a prací a jejich uvědomění si skutečnosti, že kapitál dosáhne vyšších zisků a práce lepších mezd díky větší efektivitě“ - Sunjatsen⁶⁹

Dále můžeme vidět vliv Kropotkinovy představy vzájemné spolupráce na mezinárodní úrovni – zde vyzdvihuje historii Číny a její postavení vůči státům, ke kterým byla suzerénem⁷⁰, ale i vůči státům mimo její vliv.⁷¹ Opět jsou v jeho odůvodněních tohoto principu vidět podtóny z Kropotkinova díla (lze ale oponovat tím, že se Kropotkin moc na mezistátní úroveň nezaměřoval; spíše jde o přenesení jeho myšlenek na podobné téma).

Stejně jako Henry George, i Petr Kropotkin měl negativní názor na Malthusiánskou teorii. Kropotkin se na ni ale dívá především v souvislosti s Darwinovou teorií evoluce. Podle něj je spojitost Darwinovy teorie a Malthusiánské teorie pouze špatné pochopení Darwinových myšlenek, které z nich vůbec nevychází, ba naopak (jeho myšlenky Malthusiánskou teorii vyvrací).⁷²

„Ve skutečnosti je hlavním důvodem pro zuřivou soutěž o prostředky k živobytí, která prý je neustále v každém živočišném druhu, ‚důvod aritmetický‘ – podle výrazu prof. Geddesa – vypůjčený od Malthuse. Ale tento důvod vůbec nic nedokazuje.“ – Petr Kropotkin⁷³

Je sice pravda, že můžeme najít mnoho souvisejících Sunjatsenových myšlenek s Kropotkinovou interpretací Darwinovy teorie, je ale zároveň třeba i poukázat na myšlenky, kde se staví Sunjatsen do přímé opozice vůči Kropotkinovi a jeho dílu. Jde především o jeho přednášky o imperialismu, kde přednáší až sociálně darwinistický pohled na budoucnost čínského lidu. Mám na mysli již zmíněné Sunjatsenovo srovnání s čínskou integrací Mongolů a Mandžů, které srovnává s možnou budoucností Číňanů (a s jejich možnou asimilací). Tady, zdá se, jde spíše ale o Sunjatsenovu nacionalisticko-propagandistickou stránku jeho přednášek. Co se celkového díla týče, Kropotkin, a jeho čtení Darwina, mají znatelně větší přítomnost, než sociálně-darwinistické čtení reality.

V neposlední řadě je třeba zmínit Kropotkinův vliv na Sunjatsena co se týče jeho pohledu na socialismus, komunismus a celkově na Marxovy politické teorie. V třetím principu, principu živobytí, kde se Sunjatsen začíná vyjadřovat více o konceptech socialismu a komunismu, a jak tyto koncepty fungují v rámci jeho filozofie, se začínají více projevovat myšlenky ovlivněné

⁶⁸ Tamtéž, s. 121-123.

⁶⁹ Tamtéž, s. 122.

⁷⁰ Přeloženo z anglického originálu *suzerain*; země nadřazená jiné zemi

⁷¹ Tamtéž, s. 34-35.

⁷² KROPOTKIN, Peter. (1902). Cit. d., s. 139-140.

⁷³ Tamtéž, s. 198.

Kropotkinem, který sám nesouhlasil s mnoha interpretacemi a pohled na socialismus, jeho aspekty a jeho aplikaci ve světě.⁷⁴

I přes zdánlivě jasné a přímé vlivy Petra Kropotkina na Sunjatsena je třeba brát v potaz velké myšlenkové a tematické překrytí s Henry Gerorgem a Karlem Marxem. Nemálo podobných myšlenek bylo vyjádřeno jak jedním, tak druhým autorem, a rozlišit, který autor měl větší, menší, nebo jen jako jediný vliv na Sunjatsena se stává občas nemožným úkolem. Co se ale týče vlivu darwinistických myšlenek, a tedy postdarwinistického čtení ve formě Kropotkinova díla, v mnoha aspektech je nadále jeho vliv zřejmý.

6. Karl Marx – Komunismus, socialismus, teorie a praxe

V moderní politologii, sociologii a ekonomii pravděpodobně nenajdeme vlivnějšího autora než Karla Marxe. Jeho dílo vedlo k rozkolu v politickém myšlení, k mohutné variaci v socialistických a komunistických myšlenkových proudech, a k nespočtu povstání, revolucí a převratů (společně s ostatními okolnostmi). Není tedy divu, že měl nemalý vliv i na Sunjatsena, který v tomto období, tedy období velkého rozmachu socialistického vlivu, žil a politicky působil. Jeho dvě nejslavnější díla *Kapitál* a *Komunistický manifest* (napsáno společně s Friedrichem Engelsem) představily světu novou politickou ideologii, socialismus (alespoň v Marxově, tedy v nejpopulárnější interpretaci socialismu), a společně s ní mnoho myšlenek, které do této ideologie začlenil, ať už jde o pracovní teorie hodnoty nebo historický materialismus a s nimi pojící se ideje.

V této kapitole, co se Marxových děl týče, se budu věnovat již výše zmíněným knihám *Kapitál* a *Komunistický manifest*, které měly z Marxových děl na Sunjatsena největší vliv. V prvním díle, *Kapitálu*, vysvětluje Marx jak vidí kapitalistický systém, a proč si myslí že vede nevyhnutelně k sebedestrukci. V průběhu popisuje různé problémy kapitalismu a jak k nim dochází. Jako řešení kapitalismu a jeho problémů navrhuje socialistický systém ekonomiky, který by měl jednoho dne společnost dovést ke komunismu – beztřídní společnosti bez soukromého majetku, kde chudoba existuje pouze v dějepisných knihách.⁷⁵ Druhé dílo (napsáno ale dříve než *Kapitál*), *Komunistický manifest*, je spíše propagandistický materiál, nežli dílo vědecké, jak zamýšlel Karl Marx *Kapitál*. V tomto manifestu popisuje Marx různé typy socialismu v době psaní a také pozici tehdejších pracovníků, buržoazie, a jak vidí jejich budoucnost (neboli proč by měli povstat proti nadvládě buržoazie).⁷⁶

Oproti ostatním autorům zmíněných jako vlivných na myšlení Sunjatsena, měl Karl Marx, i přes časté zmínky jak u Sunjatsena, tak u autorů analyzujících právě myšlení Sunjatsena, rozhodně menší vliv, alespoň co se týče pozitivní změny názorů. Marxovi, a ideologiím spojených s ním se sice Sunjatsen věnuje velkou část třetího principu, většina těchto komentářů je ale věnována odmítání Marxových myšlenek, vyhrazení se vůči nim, a spíše snaze přesvědčit

⁷⁴ SUN, Yat-Sen. (1927). Cit. d., s. 115-127.

⁷⁵ MARX, Karl. (1867) Cit. d.

⁷⁶ MARX, Karl, ENGELS, Friedrich. (1848). Cit. d.

socialisticky smýšlející členy Kuomintangu a Komunistické strany Číny aby akceptovali Sunjatsenovu ideologii a myšlenky za své, a to i přes svou velkou oblibu marxismu.⁷⁷

V tomto duchu je třeba zmínit potencionální (a pravděpodobný) vliv prostředí, v kterém se uskutečnily tyto přednášky. V mnoha zemích, kde komunistické strany a sdružení neměly zrovna největší přítomnost (a podporu), se snažily spojit s ostatními revolučními a revolučně-smýšlejícími stranami, které by jim mohly zvětšit šance na eventuální převrat. Jak již Marx řekl v *Komunistickém manifestu*: „*Ve zkratce, komunisté všude podporují každé revoluční hnutí proti stávajícímu společenskému a politickému řádu věcí.*“⁷⁸. Stejně tomu tak bylo i co se týče Kuomintangu a Komunistické strany Číny. Spojení komunistů a členů Kuomintangu („nacionalistů“) nebylo výhodné pouze pro komunisty, ale i pro Sunjatsena a jeho cíle. Po desítkách let, jak před revolucí, tak po revoluci roku 1911, kdy se snažil Sunjatsen marně zajistit financování jeho činností a strany západními velmocemi, se obrátil nakonec na Rusko, v té době už v čele s komunistickou stranou. Společně s těmito snahami byl vyslán do Číny Mikhail Borodin, který se stal poradcem Sunjatsenovi a který byl přítomen na všech přednáškách v Kantonu o Sunjatsenových třech lidových principech.⁷⁹

Sunjatsen se sice lehce zmiňuje o socialismu a socialistických zásadách v prvních dvou principech, širší a hlubší zmínky a myšlenky o něm vidíme až na začátku třetího principu, principu živobytí. V této kapitole začíná popisováním takzvané „sociální otázky“, neboli otázky jak vyřešit tehdejší chudobu Číny (vůči ostatním zemím), a jak zemi modernizovat – a současně se vyhnout problémům, se kterými se ostatní země potýkaly v jejich ekonomické modernizaci a pokroku. Už při popisování této otázky začíná řešit socialismus, komunismus, a specificky jeho výhody a problémy s těmito ideologiemi.⁸⁰

Skoro ihned po zmínění socialismu a jeho popisu Sunjatsenem se začínají ukazovat jeho protichůdné pozice. V jednom odstavci říká, že socialismus nelze aplikovat na Čínu, jelikož Čína si ještě neprošla industriální revolucí a rozmachem s ním spojeným, a tedy nemá ani tak velkou nerovnost ve společnosti, k narovnání již by byla třeba aplikace socialismu.⁸¹ V jiném odstavci pak píše, že princip živobytí vlastně je socialismus, a jde jen o jiné pojmenování, které se více hodí k Číně – jen aby poté v jiném odstavci popsal, že princip živobytí teprve, po správné aplikaci v Číně, povede k socialismu, a tím se Čína vydá cestou, kterou Marx zamýšlel, a popsal v jeho díle.⁸² Interpretací z těchto vět lze vyvodit mnoho, ale nejbližší a nejpravděpodobnější interpretací se zdá ta, že se Sunjatsen snažil distancovat od socialismu a utvrdit si moc v rámci strany, a zároveň si v tomto procesu neodradit socialisty, komunisty a Borodina, společně s ruskou finanční pomocí, kterou zajišťuje.

Velmi podobně se vyhrazuje vůči klíčovým marxistickým představám a myšlenkám. Odmítá historický materialismus:

⁷⁷ SUN, Yat-Sen. (1927). Cit. d., s. 115-127.

⁷⁸ MARX, Karl, ENGELS, Friedrich. (1848). Cit. d., s. 51.

⁷⁹ KAYLOE, Tjio. (2018). Cit. d., s. 306-329.

⁸⁰ SUN, Yat-Sen. (1927). Cit. d., s. 115-125.

⁸¹ Tamtéž, s. 130-131.

⁸² Tamtéž, s. 134-135.

„Významným výsledkem této kontroverze je, že někteří lidé začali zpochybňovat marxistickou teorii. Rozumnou teorii, jako je Newtonův zákon gravitace, lze znovu a znovu testovat, a stále bude shledána jako pravdivá a rozumná; ale říká se, že spor mezi marxisty je důkazem toho, že marxistická teorie materialistického výkladu dějin je otevřená pochybnostem, a navíc ji nelze testovat.“⁸³

Místo ní akceptuje pochopení svého přítele Maurice Williama, podle kterého pokládá za hlavní vůdčí princip v historii „sociální otázku“ – pochopení, s kterým utvrzuje svoji filozofii.⁸⁴

Dále se vyhrazuje i proti marxistickému pochopení třídního boje, na jehož místo opět dosazuje „sociální otázku“. Při této části přednášky taky vyslovuje svůj slavný popis Marxe, tedy jako „sociálního patologa“.

„Třídní boj tedy není příčinou společenského pokroku, ale jakousi společenskou nemocí, která se rozvíjí, když sociální skupina nemá prostředky k obživě a rozhodne se v krajním případě použít nenormální prostředky k získání obživy. Marxův problém spočíval v tom, že zaměnil sociálně patologický stav za příčinu společenského pokroku; právem by tedy měl být nazýván "sociálním patologem", nikoli "sociálním fyziologem".“⁸⁵

Stejně tak se vyhrazuje i proti Marxově pochopení nadhodnoty, který společně s dvěma předchozími myšlenkami popisuje jako „klamné pochopení“ světa, při kterém si, podle Sunjatsena, plete Karl Marx příčinu s následkem (proto taky popis Marxe jako „sociálního patologa“). Na tyto poznatky navazuje jeho pohledem na kapitalismus, jak se vyvíjí (a vyvinul od dob Marxových děl) a jak chce začlenit svůj princip živobytí do kapitalismu.⁸⁶

Po těchto kapitolách se ale Sunajtsen začíná k socialismu, komunismu a místy i marxismu celkově vyjadřovat v pozitivnějším světle, než doposud. Začíná postupně znovu mluvit o tom, že princip živobytí je pouze prvním krokem ke komunismu, který spíše slouží jako čínský ekvivalent socialismu, který společnost časem dovede ke komunistickému uspořádání společnosti (a to i přesto, že na začátku kapitoly říká, že komunismus a socialismus jsou zaměnitelné pojmy).

„V komunistické společnosti bude mít každý dostatek chleba nebo rýže k jídlu a nikdo o ně nebude muset bojovat. Komunismus by měl být skutečně jedním z našich nejvyšších ideálů v našem úsilí o řešení sociální otázky.“⁸⁷

Další, a tentokrát více pozitivní vliv lze nalézt u Sunjatsenových myšlenek na imperialismus, který už byl v této práci párkrát zmíněný. Sunjatsen mnohokrát zmínil svou velkou opozici k imperialismu západních mocností (a také Japonska), kterou lze spojit s Marxovými pohledy na povahu kapitalistů, a především jeho názorem, že zaostalost mnoha kolonií lze vysvětlit

⁸³ Tamtéž, s. 120.

⁸⁴ CHENG, Chu-yuan. (2003). Cit. d., s. 153.

⁸⁵ SUN, Yat-Sen. (1927). Cit. d., s. 122-123.

⁸⁶ Tamtéž, s. 119-125.

⁸⁷ Tamtéž, s. 130.

pouze skrz důsledek vnějších zásahů – imperialismu (viz Sunjatsen a jeho myšlenky o Číně jako „subkolonii“ západu).⁸⁸

Ještě větší, a přímější vliv můžeme vidět v Sunjatsenově méně známém díle *Mezinárodní rozvoj Číny*, kde se sice v mnoha aspektech vyjadřuje k ekonomicky blíže k Georgismu a Georgovým ekonomickým myšlenkám; u státní kontroly se ale přesto spíše přibližuje socialistickému ekonomickému modelu. Zatímco i Henry George v několika místech v jeho knize prosazuje státní kontrolu nad nerostnými surovinami, a popřípadě nad některými pozemky, Sunjatsen jde dále, a blíží se tímto spíše socialismu – navrhuje eventuální státní kontrolu nad průmyslem a nad většinou pozemků a statků.⁸⁹

Zatímco je pravda, že Karl Marx je nejvíce zmiňovaným a analyzovaným autorem co se týče vlivu na Sunjatsena, jde taky o autora, který je, co se vlivu týče, z výše zmíněných autorů pravděpodobně nejspornější. Už roku 1925, po Sunjatsenově smrti, začal Dai Jitao, tehdejší prezident Zkušebního Yuanu, tvrdit, že Sunjatsen byl Marxem ovlivněn minimálně, a tento vliv se Marxovým a socialistickým ideám spíše jen podobá. Místo toho prohlašoval, že jde o vliv z čínské tradice socio-ekonomického myšlení, a proto se také Sunjatsen místy tak silně ohrazoval vůči socialistickým a marxistickým myšlenkám.⁹⁰

Shrnutí a srovnání vlivů

Při postupné analýze jednotlivých autorů v rámci jedné souvislé práce si lze jednoznačně všimnout fúze myšlenek a vzájemných vlivů, kterých by si čtenář v jednotlivých analýzách pravděpodobně nevšiml. Jako příklad je možné zmínit vzájemné vlivy Kropotkina, George a Marxe, silné vlivy Milla, Rousseaua nebo Montesquieho, kteří bývají v pracích ohledně vlivů a myšlení Sunjatsena často opomíjeni (zároveň i velký vliv prostředí, tedy britského a japonského vlivu, který v pracích často nebývá zmíněn vůbec), nebo značně menší vliv Lincolna a Marxe než je často uváděn, vzhledem k tomu, že tito autoři bývají zmiňováni jako jedni z největších vlivů na Sunjatsena (především tedy Karl Marx). Na druhou stranu Henry George, často i v samostatných pracích na ovlivnění Sunjatsena zmiňován jako jeden z nejvlivnějších autorů, vypadá i v rámci této analýzy, vůči ostatním autorům, stále jako jeden z největších a nejvýraznějších; koneckonců nebude náhodou, že Sunjatsen kladl tak velký důraz na popularizaci třetího principu, který přidal právě kvůli Georgovi. V rámci práce si ale čtenář povšimne i problému interpretace Sunjatsenových myšlenek vůči ostatním autorům – v mnoha případech nelze rozlišit opravdový důvod pro danou myšlenku v dílu; zdali byla míněna upřímně a Sunjatsen s ní plně souhlasil, zdali měla spíše působit propagandisticky, ke sjednocení strany, nebo třeba k uspokojení určité skupiny. I přesto, zdá se, se Sunjatsenovo myšlení zakládá na několika hlavních principech: snaha o rapidní modernizaci Číny a zároveň zamezení chyb, se kterými se potýkaly ostatní země při této snaze (viz analogie s lokomotivou) a s tím spojená velká propagace modernity v jeho myšlenkách, značný obdiv k čínské tradici a snaha ji zkombinovat s modernitou (tedy najít fúzi mezi myšlenkami západu a východu) a

⁸⁸ Tamtéž, s. 13-14.

⁸⁹ SUN, Yat-Sen. (1920). Cit. d.

⁹⁰ GODLEY, Michael. (1987). Cit. d., s. 123.

snaha vrátit Čínu zpátky do pozice mocné země, (nejen) skrz myšlenky a principy výše zmíněné.

Závěr

Zatímco literatura, která se věnuje jednotlivým myšlenkám, vztahům mezi daným autorem a Sunjatsenem a která se potýká s jednotlivými tématy zvlášť, je nesmírně důležitá pro porozumění těmto tématům do hloubky, žádná z takovýchto prací neukáže čtenáři, jak důležité je chápat vlivy společně s ostatními autory, kterými byl Sunjatsen ovlivněn; neukáže čtenáři detaily u vlivů mezi několika autory, které jinak autor práce neuvidí. Aby čtenář pochopil jak tyto jednotlivé myšlenky a vlivy daného autora ovlivnily Sunjatsena, je třeba se na tyto vlivy podívat současně, označit, v kterých místech se překrývají, v kterých místech je vliv jasný a v kterých mizivý. To byla také snaha této práce – ukázat čtenáři a celkově akademickému světu, jak se u Sunjatsena tyto vlivy projeví, v jakém měřítku a v kterých částech jeho života a děl. Z citací a osobních komentářů k vlivům a myšlenkám Sunjatsena by mělo především vyplynout, že se v téměř všech myšlenkách, nápadech a filozofických přesvědčeních snažil balancovat západní myšlenky a zkušenosti (s důrazem právě na západní myšlenky, oproti ostatním faktorům), čínskou tradici a vlivy jak stranické, tak z prostředí celkově. Zároveň by práce měla sloužit k tomu, aby ukázala, jak na sebe různé vlivy navazují, jakou mají spojitost se Sunjatsenovým životem, jeho prostředím (ať už jde o samotnou Čínu a čínskou společnost, čínské intelektuály tehdejší doby, Kuomintang anebo Čínské komunisty).

Zdroje

SUN, Yat-Sen. (1920). *The International Development of China*. Šanghaj: Commercial Press. ISBN: 9781500695996.

SUN, Yat-Sen. (1927). *San Min Chu I – The Three Principles of the People*. Šanghaj: China Committee, Institute of Pacific Relations. ISBN: 9781927077030

KAYLOE, Tjio. (2018). *The Unfinished Revolution: Sun Yat-Sen and the Struggle for Modern China*. Singapur: Marshall Cavendish International. ISBN: 9789814779074.

SCHIFFRIN, Harold. (1970). *Sun Yat-sen and the Origins of the Chinese Revolution*. Berkeley: University of California Press. ISBN: 9780520017528

SHARMAN, Lyon. (1968). *Sun Yat-sen: His life and its meaning, a critical biography*. Stanford: Stanford University Press. ISBN: 1436691524.

KISSINGER, Henry. (2012). *On China*. New York: Penguin Random House. ISBN: 9780141049427.

MILL, John. (1859). *On Liberty*. Londýn: J. W. Parker. ISBN: 9780598927859.

MILL, John. (1859). *Dissertations and Discussions: Political, Philosophical and Historical*. Londýn: J. W. Parker. ISBN: 9780598610782.

ROUSSEAU, Jean-Jacques. (1762). *Social Contract*. Ware: Wordsworth Editions. ISBN: 1853267813.

AVLON, John. (2022). *Lincoln and the Fight for Peace*. New York: Simon & Schuster. ISBN: 1982108126.

MONTESQUIEU, Charles. (1748). *O duchu zákonů*. Praha: Oikoymenh. ISBN: 9788072984053.

GEORGE, Henry. (1879). *Progress and Poverty*. Overland Park: Digireads.com. ISBN: 1420968882.

KROPOTKIN, Petr. (1902). *Mutual Aid: A Factor of Evolution*. Radford: SMK Books. ISBN: 9781617207235

MARX, Karl, ENGELS, Friedrich. (1848). *The Communist Manifesto*. Londýn: Penguin Books. ISBN: 9780141397986

MARX, Karl. (1867) *Capital*. Ware: Wordsworth Editions. ISBN: 1840226994

UHALLEY, Stephen. (1968). *Sun Yat-Sen and Chinese History*. Hong Kong: Journal of the Hong Kong Branch of the Royal Asiatic Society. s. 109-118.

SKINNER, Quentin. (1969). *Meaning and Understanding in the History of Ideas*. Hoboken: Wiley. <https://doi.org/10.2307/2504188>

ESHERICK, Joseph. (2012). *Reconsidering 1911: Lessons of a sudden revolution*. Thousand Oaks: Journal of Modern Chinese History. s. 1-14.
<https://doi.org/10.1080/17535654.2012.670511>

YU, George. (1991). *The 1911 Revolution: Past, Present, and Future*. Berkeley: Asian Survey, University of California Press. s. 895-904. <https://doi.org/10.2307/2645062>

YÜ, Ying-shih. (2016). *Sun Yat-sen's Doctrine and Traditional Chinese Culture*. New York: Columbia University Press. s. 152-177. <https://doi.org/10.7312/yu--17860>

QUIGLEY, Harold. (1962). *Political Ideas of Sun Yat-Sen*. Minneapolis: University of Minnesota Press. s. 30-39. <https://doi.org/10.1017/S0022381600016388>

METALLO, Michael. (1978). *American Missionaries, Sun Yat-Sen, and the Chinese Revolution*. Berkeley: Pacific Historical Review, University of California Press. s. 261-282.
<https://doi.org/10.2307/3637974>

GODLEY, Michael. (1987). *Socialism with Chinese Characteristics: Sun Yatsen and the International Development of China*. Chicago: The Australian Journal of Chinese Affairs, The University of Chicago Press. s. 109-125. <https://doi.org/10.2307/2158585>

WILLIAMS, Thomas. (1953). *Abraham Lincoln – Principle and Pragmatism in Politics: A Review Article*. Oxford: The Mississippi Valley Historical Review, Oxford University Press. s. 89-106. <https://doi.org/10.2307/1897545>

LASKAR, Manzoor. (2013). *Summary of Social Contract Theory by Hobbes, Locke and Rousseau*. Pune: Symbiosis International University. <https://doi.org/10.2139/ssrn.2410525>

NIOU, Emerson, TAN, Guofou. (1994). *An analysis of Dr. Sun Yat-sen's self-assessment scheme for land taxation*. Berlin: Public Choice. s. 103-114.
<https://doi.org/10.1007/BF01053368>

HSIEH, Jui-Ling. (2020). *Capitalism or Socialism: A Comparative Analysis of Sun Yat-Sen and Lenin*. Moskva: Comparative Politics Russia. s. 27-41. <https://doi.org/10.24411/2221-3279-2020-10046>

TRESCOTT, Paul. (1994). *Henry George, Sun Yat-sen and China: More Than Land Policy Was Involved*. Hoboken: The American Journal of Economics and Sociology. s. 363-375. <https://doi.org/10.1111/j.1536-7150.1994.tb02606.x>

LAI, Cheng-chung, TRESCOTT, Paul. (2005). *Liang Qichao, Sun Yat-sen, and the 1905-1907 debate on socialism*. Bingley: International Journal of Social Economics. s. 1051-1062. <https://doi.org/10.1108/03068290510631006>

GREGOR, James, CHANG, Maria. (1982). *Marxism, Sun Yat-sen, and the Concept of „Imperialism“*. Vancouver: Pacific Affairs. s. 54-79. <https://doi.org/10.2307/2756903>

SCHIFFRIN, Harold. (1957). *Sun Yat-sen's Early Land Policy: The Origin and Meaning of Equalization of Land Rights“*. Cambridge: The Journal of Asian Studies. s. 549-564. <https://doi.org/10.2307/2941638>

FRAZER, Elizabeth, HUTCHINGS, Kimberly. (2016). *Anarchist ambivalence: Politics and violence in the thought of Bakunin, Tolstoy and Kropotkin*. Thousand Oaks: SAGE Publications. <https://doi.org/10.1177/1474885116634087>

COHN, Jesse. (2011). *„Don't Trust Anybody, Not Even Us“: Kafka's Realism as Anarchist Modernism*. Manhattan: New Prairie Press. <https://doi.org/10.4148/2334-4415.1752>

CHENG, Chu-yuan. (2003). *The Originality and Creativity of Sun Yat-Sen's Doctrine and Its Relevancy to the Contermporary World*. New York: American Journal of Chinese Studies. s. 149-162. Získáno z: <https://www.jstor.org/stable/44289235>

KAZUO, Sato. (2007). *Sun Yat-sen's 1911 Revolution had Its Seeds in Tokyo*. Toronto: The Asia-Pacific Journal: Japan Focus. Získáno z: <https://apjif.org/-Sato-Kazuo/2587/article.html>

CARWARDINE, Richard. (2011). *The Surprising Global Reach of Lincoln*. New York: The Wall Street Journal. <https://www.wsj.com/articles/SB10001424052748703922504576273163159921854>

WU, Jaushieh. (1966). *Dr. Sun Yat-sen and Japan*. Tchaj-pej: Taiwan Today. <https://taiwantoday.tw/news.php?unit=4&post=6275>

TUCKER, Jeffrey. (2018). *The Amazing Influence of Henry George (on E.C. Harwood)*. Great Barrington: American Institute for Economic Research. <https://www.aier.org/article/the-amazing-influence-of-henry-george-on-e-c-harwood/>